

3. Melléknevek: 12 név, 106 fő, 6,6%

II. Idegen eredetűek: 109 név, 493 fő, 30,5%

1. Szlovák eredetűek: 86 név, 430 fő, 26,7%

2. Német eredetűek: 23 név, 63 fő, 3,9%

III. Tisztázatlanok (eredetük vagy jelentésük ismeretlen) 22 név, 87 fő, 5,4%

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy a neveknek éppen a fele idegen eredetű a faluban a XVIII. század végén, de a lakosságnak egyharmada sem visel ilyen nevet, csaknem kétharmada magyar eredetű névvel rendelkezik. Ez is igazolja, hogy az idegen eredetű nevek viselői csak néhány évtizeddel a vizsgált időszak előtt telepedtek le, nem tömegesen egy helyről, hanem sokfelől verődtek össze. Néhány szlovák eredetű név (Noszka, Szutsán stb.) gyakoribb előfordulása ellenben arra enged következtetni, hogy pár család korábban itt lakott már.

A magyar eredetű nevek egyenletesen oszlanak meg a jelentés-tani csoportok között. A helységnévből alakult nevek és a népnevet viselők jelentős száma korábbi nagy népmozgásra utal. Viszonylag soknak tartom a foglalkozás megnevezéséből eredő családnevet, aminek oka lehet egy korábbi fejlett kézműipari tevékenység.

Ez a vizsgálat nem történeti folyamatában mutatja be a család-névanyag változását, csak keresztmetszetet ad. A névanyag változásáról, az arányok eltolódásáról egy későbbi időszak vizsgálata után majd egy másik dolgozatban szeretnék beszámolni.

VARGA GABRIELLA

SÁRI KÖZSÉG KERESZTNEVEI 1869 ÉS 1873 KÖZÖTT

Sári község ma már nem található meg Magyarország térképén. 1966-ban Dabashoz csatolták, annak I. kerülete lett. Pest megyében, Budapesttől 40km-re déli irányban fekszik.

A községben talált régészeti leletek a falu középkori megtelepedtségére utalnak. A tehetős köznemesi Sáry családról 1401-ben halunk először: Sáry Péter Hunyadi János, majd Mátyás király kancellárja volt, s ő vásárolt nagy birtokot a környéken. (Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Dabas, 1975.) A tizenöt éves háború után a váci püspökség 1628-as tizedösszeírásában Sári neve mellett

ott áll a „deserta”. A budai kamarai igazgatóság a megüresedett birtokokat új földesurak kezére adta, így kapta meg Sári pusztát Vorster Kristóf tábornok, aki azután 1696-ban szlovák zsellércsaládokat telepített a faluba. Majd 1712-ben újabb szlovák telepesekkel szaporította a lakosságot (i. m.).

A keresztnévanyag vizsgálatához a római katolikus plébánia anyakönyveit használtam fel. Az első bejegyzés 1744-ből való, s latin nyelvű. 1836 és 1844 között váltakozik a magyar és latin nyelv használata, s a választott időszakban már kizárólagosan magyar nyelven történt az anyakönyvezés. Mivel a falu lakossága ma is egyöntetűen római katolikus, hiteles képet ad ez az anyakönyv a névhasználatról. Dolgozatomban az 1869. január 1. és 1873. december 31. között született gyermekek keresztnéveit vizsgálja. Minden névnél följegyeztem a szülők és a keresztszülők neveit és foglalkozását. A névváltozatokat (Erzsébet-Örzsébet, Mari-Mári-Mária, Verona-Veronika stb.) azonos alapneveknek tekintettem, vagyis ugyanazon keresztnévnek az adatai közé számítottam.

A faluban az volt a szokás, hogy az újszülöttet még a születés napján, vagy közvetlenül másnap megkeresztelték. A vizsgált öt év alatt csak két esetben keresztelték meg a csecsemőt tíz nappal a születése után. A halva született, vagy még a születése napján meghalt ikrek gyakran ugyanazt a keresztnévet kapták, ha egyneműek voltak. Általánosnak mondható, hogy az egészen kicsiny korban meghalt gyermekek neveit a később született ugyanolyan nemű gyerek megkapta. Bár ilyen esetekben a név bedolgozása az anyagba látszólag meghamisítja a nevek megterhelésének bemutatását, mégis minden nevet fölvettem, hiszen a többször használt keresztnév a névhez való ragaszkodást is bizonyítja, s a névdivat ezáltal tisztábban kimutatható.

Az áttekintett időszakban 953 gyermek született, közülük 486 fiú, 467 pedig leány. Elnevezésükre fölhasználtak 34 férfi- és 31 nőnevet. A fiúknál tehát egy névre 14,2; a lányoknál pedig 15,06 elnevezés jut, s ezek a számok tulajdonképpen a nevek átlagos megterhelési mutatói.

Fölkínó a nőnevek között a Mária hihetetlen népszerűsége: az összes megkereszteltnek közel egyharmada ezt a nevet kapta ebben az időszakban. A férfineveknél már ilyen jelentős megterhelési különbségek nincsenek, de az István népszerűsége igen nagy, az elnevezett fiúknak több mint negyede ezt a nevet kapta.

Az előforduló keresztnévek gyakorisági sorrendjei

Férfinevek			Nőnevek		
1. István	126	26,9%	1. Mária	152	32,5%
2. János	89	18,3	2. Katalin	49	10,4
3. József	63	12,9	3. Rozália	45	9,6
4. Pál	54	11,1	4. Anna	44	9,4
5. Mihály	40	8,2	5. Veronika	38	8,1
6. György	29	5,9	6. Erzsébet	35	7,4
7. Ferenc	26	5,3	7. Julianna	31	6,6
8. Sándor	13	2,6	8. Terézia	23	4,9
9. András	11	2,2	9. Ilona	20	4,2
10. Imre	10	2,1	10. Zsuzsanna	9	1,9
11-12. László	6	1,2	11-12. Bórbála	5	1,1
Lajos	6		Eva	5	
13. Márton	5	1,0	13-15. Jolán	4	0,8
14-15. Antal	4	0,8	Franciska	4	
Károly	4		Margit	4	
16-18. Ádám	3	0,6	16. Zsófia	3	0,6
Jenő	3		17-18. Apollónia	2	0,4
Péter	3		Eszter	2	
19-21. Béla	2	0,4	19-31. Antónia	1	0,2
Gyula	2		Berta	1	
Zsigmond	2		Emilia	1	
22-34. Áron	1	0,2	Etelka	1	
Bálint	1		Gizella	1	
Dezső	1		Ida	1	
Elek	1		Irma	1	
Endre	1		Johanna	1	
Gábor	1		Karolina	1	
Gáspár	1		Klára	1	
Ignác	1		Szidónia	1	
Kálmán	1		Vilma	1	
Lipót	1				
Mátyás	1				
Niklós	1				
Samu	1				

Megkísértem földeríteni a névadás okait is. Egyszerű volt akkor a dolog, ha az újszülött neve megegyezett a szülő vagy a keresztszülő nevével. Ilyenkor majdnem biztos, hogy róla kapta a nevét a gyermek. Előfordulhatott azonban ezekben az esetekben is a nagyszülőkről való névröklés is. Ez máskor is előfordulhatott, amikor nem tudtam a névadás okát földeríteni, hiszen a községben ez a névválasztás ma sem ritka. Mivel azonban a nagyszülők keresztnéveiről nincsenek adatok a születési anyakönyvekben, csak genealógiai vizsgálatokkal lehetne ezt a névadási okot földeríteni, s alábbi vizsgálataimban nem tudtam figyelembe venni. Ha a gyermek a névnap valamelyik ünneplési napja előtt vagy után született egy hónappal, akkor a névnap közelségét tartottam motiválónak.

Mindezek alapján azt állapítottam meg, hogy a szülő nevét kapta 141, a keresztszülő nevét 175, névnap hatására kapta nevét 135 gyerek. Ezeken túl 50 esetben fordult elő, hogy a szülő és a keresztszülő neve megegyezett, így nem lehetett eldönteni, hogy kinek a hatása érvényesült az újszülött névválasztásában. Egy esetben valószínűleg a keresztlő pap nevét (Antal) kapta az újszülött. 502 esetben nem tudtam kideríteni a névadás okát.

Érdekes megvizsgálni a szükségben megkereszteltek névválasztását. Vagy a megfelelő szülő keresztnévét kapták, vagy Ádám, illetve Mária nevet. (Más esetben az Ádám nem is fordul elő, mindháromszor halva született, illetve ugyanaznap meghalt csecsemő kapta.)

Az egy alkalommal előforduló neveket külön megvizsgáltam. 26 ilyen nevet találtam, s a névadási indokaik a következők: szülő neve 4, keresztszülőé 2, névnap hatása 4 esetben bizonyítható. Egyszer a szülő és keresztszülő neve azonos volt ezek között is, tehát azért a faluban nem lehetett ritka név. 15 esetben nem találtam meg a névválasztás okát, s ez az egyszer előforduló neveknek közel kétharmada.

12 gyermek kapott három keresztnévet, 23 pedig kettőt. A háromnevűek közül nyolcnak a szülei nem parasztok (úr, ispán, földbirtokos), közülük hatnak a keresztszülei sem azok, tehát két úri család „pór” keresztszülőket választott. A fennmaradó négy gyermeknek a szülei és keresztszülei is parasztok voltak. A 23 kétnevűből tizenhatnak a szülei is, keresztszülei is parasztok voltak, egynél pedig a paraszti szülők mellett cigány keresztszülők szerepelnek. Hét családnál vendéglős, kocsmáros, gazda, birtokos, iparos stb. szülők mellett ugyanilyen foglalkozású keresztszülők szerepelnek. A két- és háromnevűek névválasztásában ugyanazok az okok találhatók, mint az egynevűeknél.

Végezetül a törvénytelen gyerekekről szeretnék szólni. Lány esetében az anya vagy a keresztanya neve öröklődött, a fiúk pedig mindig a „természetes” apa nevét kapták, amit a későbbi bejegyzések igazolnak, mert utólag „törvényesítették” a gyerekeket.

Érdekes megfigyelni, hogy a zömmel szlovák nyelvű községben csak a magyar lakosságra is jellemző keresztnévfordultak ekkor elő, s alig térnek el a katolikus magyar falvak névhasználatától.

FÜREDI MARIANNE